

Katoavat, jäiset jäkälät: Tiedetapahtuman visuaalista ilmettä luomassa

Erica Niemelä | Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Heidi Söderlund | Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Jonna Tantarimäki | Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

Sirja-Erika Virpikari | Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta

*Syksyllä 2022 osallistuimme Ylen Aurora-tapahtumaan liittyvään projektiin, jossa suunnittelimme ja toteutimme esiintymislavan ympäristötaideteoksena yhteistyössä lappilaisten mentoritaiteilijoiden kanssa. Tapah-
tuman pääteemoina olivat tasa-arvo- ja ilmastomuutos, jotka ohjasivat meitä tapahtuman visuaalisen ilmeen suunnittelussa.*

Mentoritaiteilijamme Miia Mäkinen ja Tanja Koistinen toivat lappilaisten taiteilijoiden näkemyksiä omasta tulevaisuudenkuvastaan projektiin, jotta arktisuus tulisi osaksi tapahtuman teoksia. Taiteella on tärkeä rooli arktisten alueiden ympäristö- ja ilmastokysymysten esiintuomisessa (Huhmarniemi, 2018). Ilmastokysymykset näkyivät teostemme aiheessa, Lapin herkässä kasvillisuudessa, ja aihe tarkentui jääveistoksissamme jäkäliin. Herkkien jäkälien uhanalaisuuteen ja selviämiseen ovat vaikuttaneet sekä ilmastonmuutos että ilmansaasteiden lisääntyminen (Suomen ympäristökeskus ja jäkälätyöryhmä, 2019).

Huhmarniemen (2018) mukaan arktinen taide heijastaa ja tuo esiin arktisten alueiden ainutlaatuista maisemaa ja elämistä mutta myös sen moninaisia kulttuureja, kulttuuriperintöä ja ihmisiä. Monet arktisen alueen alkuperäiskansat ovat omaksuneet taiteen tärkeäksi osaksi kulttuuriaan ja perinteitään. Perinne- ja käsityötaiteen lisäksi arktinen taide sisältää myös nykytaiteen uudemmat taidemuodot, kuten lumen- ja jäänveiston. Taiteella on tärkeä rooli arktisten alueiden ympäristö- ja ilmastokysymysten esiintuomisessa. (Huhmarniemi, 2018.)

Projektissamme arktisuus ilmeni ympäristötaiteen ja erityisesti jääveistosten kautta. Valittuna teemana jäkälä viittaa puhtaan ilman merkitykseen sekä ilmastonmuutokseen ja ympäristön saastumiseen. Koska pro-

jektimme oli ympäristötaiteen ja matkailun yhteistyöhanke, sen yhtenä lähtökohtana oli, että ympäristötaideteos johdattaisi katsojan entistä syvempään kokemukseen luonnosta ja ympäröivästä kulttuurista (Jokela & Huhmarniemi, 2018).

Projektimme alkoi vuoden 2022 syksyllä tapahtuneella taustatutkimuksella ja paikankartoituksella Aurora-tulevaisuustapahtumasta sekä Sirkan kylästä, jossa Auroran tapahtumapaikkana toimiva kokous- ja kongressikeskus Levi Summit sijaitsee. Projektimme tärkein yhteistyötaho oli Yle, joka vastasi Aurora-tulevaisuustapahtuman sisällöstä. Tapahtuma sijoittui suosittuun hiihtokeskukseen, tarkemmin sanottuna Levitunturin rinteessä sijaitsevaan Hotel Levi Panoramaan ja sen ulkoalueelle. Tapahtuman sijainti suurten vuosittaisten matkailijamäärien suosikkikohteessa tarkoitti myös kestäväen kehityksen haasteiden tiedostamista, sillä matkailualan reipas kasvu on saattanut Lapin haavoittuvan luonnon koetukselle (Jokela ym., 2018).

Projektin edetessä mukaan liittyi myös Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan Timo Jokelan ja Antti Stöckellin järjestämä, lähinnä vaihto-opiskelijoille suunnattu Winter art -työpaja. Projektiopiskelijoina meillä oli työpajaan tietynlainen ohjausvastuu, ja me pidimme työpajan opiskelijoille tiiviin tietopaketin jäkälistä ja osallistuimme heidän kanssaan luennoille oppimaan lisää jään ja lumen veistosta. Suunnittelimme ja toteutimme kurssilaisten kanssa pienoismalleja ja 3D-mallinnuksia tulevista veistoksista.

Yhteisötaide ilmeni projektissa kurssille osallistuneiden opiskelijoiden tiiviinä yhteistyönä meidän ja mentoritaiteilijoiden kans-

Edellisellä sivulla: Työskentelimme kaksi päivää veistosten parissa. Työskentely oli ajoittain rankkaa niin fyysisesti kuin myös henkisesti. Kuva: Inka Holck, 2022.

”Projektin aikana koettu epävarmuus ja monet muutokset saivat työryhmän lyöttäytymään yhteen, jolloin meistä muodostui tiivis yhteisö.”

Viimeisenä työskentelypäivänä teimme yhteistyötä ammattiopisto Lappian valaistustiimin kanssa ja pääsimme näkemään veistoksemme valaistuina. Kuva: Inka Holck, 2022.

Oli palkitsevaa nähdä lava valmiina. Kuva: Heidi Söderlund, 2022.

”Työpajan sisällä syntyneessä yhteisössä saimme luotua yhteyden toisiimme kanssataiteilijoina, joilla oli sama intentio. Myös materiaalimme väliaikaisuus ja katoavaisuus ohjasivat meidät taiteilijoina pohtimaan omaa luontosuhdettamme.”

sa, jolloin osallisuus ja vuorovaikutus taiteen tekemisessä painoutuivat. Yhteisömme ideat ja näkemykset olivat myös keskeisessä roolissa teosten suunnittelussa ja toteutuksessa. Suunnittelua hankaloitti työpajaviikolle luvattu lämmin sää, jonka vuoksi veistomateriaaliksi valikoitui lumen sijasta jää. Materiaalimuutos vaati paluuta suunnitelmien pariin sekä muutoksia jälle sopivampaan muotokieleeseen. Projektin aikana koettu epävarmuus ja monet muutokset saivat työryhmän lyöttäytymään yhteen, jolloin meistä muodostui tiivis yhteisö.

Suunnittelun alkuvaiheessa työryhmämme joutui kohtaamaan sen tosiasian, että matkailuala Lapissa on hyödyntänyt saamelaista kulttuuria markkinoidessaan omia tuotteitaan ja palveluitaan. Pyrimme suunnittelussamme olemaan saamelaiskulttuuria kohtaan kulttuurisensitiivisiä ja välttämään kliseistä Lappi-teemoihin pohjautuvaa kuvastoa, jolloin jäkälät olivat toimiva valinta kuvaamaan Aurora-tulevaisuustapahtuman arvoja. Kulttuurisensitiivisyydellä

tarkoitetaan muun muassa tahtoa, taitoa ja herkkyyttä eri taustoista tulevien ihmisten huomioimiseen ja ymmärtämiseen. Lapissa kulttuurisensitiivisyys liittyy erityisesti saamelaiskulttuurin käyttöön (Huhmarniemi, 2018). Edellisvuonna tapahtuman ulkolavalle oli pystytetty saamelaistyylinen kangaslaavu, joka aiheutti keskustelua saamelaiskulttuurin omimisesta Lapin kulttuuri-identiteetin ilmentäjänä.

Marraskuussa muutama päivä ennen Aurora-tulevaisuustapahtuman ajankohtaa pääsimme ensimmäistä kertaa työskentelyalueelle. Tuolloin teimme viimeiset päätökset siitä, mitkä suunnitelmista toteutettaisiin, sillä materiaalin muutos vaikutti huomattavasti jo tehtyjen suunnitelmien toteutettavuuteen. Aamulla työskentely aloitettiin jäiden paikalleen siirtämisellä ja ulkolavan muodon hahmotuksella. Veistimme monta pientä veistosta, jotka sijaitsivat lavan takareunalla, sekä kolme isoa veistosta lavan keskelle. Puitteet työskentelyalueella olivat upeat. Aamuisin töihin mennessä iloiseksi

teki kauniin pastellinsävyinen taivas ja usvainen Sirkan keskusta. Kokonaisuudessaan työskentelimme kaksi vuorokautta veistosten parissa.

Työpajan aikana teoksia tehdessä syntyi runsaasti keskustelua ja oppimiskokemuksia. Maria Huhmarniemen (2018, s. 24) mukaan yhteisötaiteen työpajalle ovat tyypillisiä taiteellinen tilapäinen yhteisö ja siihen kuuluvat yhteiset hetket. Työpajan sisällä syntyneessä yhteisössä saimme luotua yhteyden toisiimme kanssataiteilijoina, joilla oli sama intentio. Myös materiaalimme väliaikaisuus ja katoavaisuus ohjasivat meidät taiteilijoina pohtimaan omaa luontosuhdettamme.

Teoksissamme hyödynnetty jää on uusiutuvaa ja vuoden kiertokulun myötä katoavaa. Materiaali ja aihe liittivät yhteen matkailun, ihmisen ja teollisuuden aiheuttamat haasteet ilmastolle, luonnolle ja sen herkimmille eliöille. Jäkälät aiheena kuvaavat myös hyvin tapahtuman arvoja ja Lapin identiteettiä. Erityisesti ilmastomuutosteeman kannalta aihe toimi hyvin. Materiaalin puolesta yllätyimme siitä, kuinka hyvin jää sopi veistosmateriaaliksi. Veistosten suunnittelu oli mielenkiintoista ja opettavaista. Suunnittelun ja itse veistämisen aikana opimme pa-

remmin ymmärtämään jään ominaisuuksia ja sitä, kuinka taipuisaa jää veistettäessä on. Veistokset loivat kauniin kokonaisuuden, ja ne keskustelivat aivan uudella tavalla lavan valaistuksen kanssa. Lunta käyttämällä ei olisi saatu samanlaista lopputulosta.

Koimme sopivamme kuvaamaan lappilaisuutta tässä tapahtumassa, sillä sen lisäksi, että olemme Lapin yliopiston opiskelijoita, meillä oli lappilaisia mentoritaiteilijoita ohjaamassa ja tukemassa työskentelyämme. Saimme tapahtuman jälkeen paljon positiivista palautetta veistoksistamme. Uskomme, että veistokset onnistuivat vaikuttamaan positiivisesti tapahtuman osallistujien mielikuviiin Lapista tapahtumaympäristönä. †

Erica Niemelä, Heidi Söderlund, Jonna Tantarimäki ja Sirja-Erika Virpikari, ovat kuvataidekasvatuksen maisteriopiskelijoita Lapin yliopistosta. Tapahtumaperustainen projektimme korvasi heidän tutkintoonsa kuuluvan Kuvataidekasvatuksen yhteisöprojekti-kurssin.

Lähdeluettelo

- Huhmarniemi, M. (2018). Avainkäsitteitä ympäristötaiteen ja matkailun yhteistyöhön Lapissa. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (toim.), *Ympäristötäidetta Lapin matkailuun*, (s. 23–26). Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja. Lapin yliopisto.
- Jokela, T., Huhmarniemi, M., Haataja, C. & Issakainen, T. (2018). Ympäristötaide matkailun lisäarvoksi ja matkailuala taiteilijan työksi. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (toim.), *Ympäristötäidetta Lapin matkailuun*, (s. 9–22). Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja. Lapin yliopisto.
- Jokela, T. & Huhmarniemi, M. (2018). Ympäristötaide kertoo paikan tarinoita. Teoksessa T. Jokela, M. Huhmarniemi, C. Haataja & T. Issakainen (toim.), *Ympäristötäidetta Lapin matkailuun*, (s. 28–36). Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja. Lapin yliopisto.
- Suomen ympäristökeskus ja jäkäläryhmä (2019). Jäkälät uhanalaistuvat – yli 200 uutta uhanalaista. Haettu 15.2.2023 osoitteesta [https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Jakalat_uhanalaistuvat_yli_200_uutta_uh\(50506\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Jakalat_uhanalaistuvat_yli_200_uutta_uh(50506))